

Chapter 27

Community of Practice in Uralic Studies (COPIUS), www.copius.eu

Introduction to Mari

Jeremy Bradley, jeremy.moss.bradley@univie.ac.at

Last updated 30 November 2021

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Grammar

1. The imperative – third person

	Positive	Negative
3SG:	-ЖЕ	ЫНЖЕ CNG
3PL:	-(Ы)ШТ	ЫНЫШТ CNG

кочкаш (-ам) 'to eat'		
1Sg	-	-
2Sg	коч	ит коч
3Sg		
1Pl	-	-
2Pl	кочса	ида коч
3Pl		

1. The imperative – third person

	Positive	Negative
3SG:	-ЖЕ	ЫНЖЕ CNG
3PL:	-(Ы)ШТ	ЫНЫШТ CNG

кочкаш (-ам) 'to eat'		
1Sg	-	-
2Sg	КОЧ	ИТ КОЧ
3Sg	КОЧШО	ЫНЖЕ КОЧ
1Pl	-	-
2Pl	КОЧСА	ИДА КОЧ
3Pl	КОЧКЫШТ	ЫНЫШТ КОЧ

1. The imperative – third person

	Positive	Negative
3SG:	-ЖЕ	ынже CNG
3PL:	-(ы)ШТ	ынышт CNG

палаш (-ем) 'to know'		
1Sg	-	-
2Sg	пале	ит пале
3Sg	палыже	ынже пале
1Pl	-	-
2Pl	палыза	ида пале
3Pl	палышт	ынышт пале

1. The imperative – third person

		шинчаш (-ам) 'to sit down'	шинчаш (-ем) 'to sit'
Imperative	1Sg	-	-
	2Sg		
	3Sg		
	1Pl	-	-
	2Pl		
	3Pl		
Simple Past I	1Sg		
	2Sg		
	3Sg		
	1Pl		
	2Pl		
	3Pl		

1. The imperative – third person

		шинчаш (-ам) 'to sit down'	шинчаш (-ем) 'to sit'
Imperative	1Sg	-	-
	2Sg	шич	шинче
	3Sg	шичше	шинчыже
	1Pl	-	-
	2Pl	шичса	шинчыза
	3Pl	шинчышт	шинчышт
Simple Past I	1Sg	шинчым	шинчышым
	2Sg	шинчыч	шинчышыч
	3Sg	шинче	шинчыш
	1Pl	шична	шинчышна
	2Pl	шичда	шинчышда
	3Pl	шинчыч	шинчышт

1. The imperative – third person

Сашалан каласыза, мөнгышкө 7 шагатлан <u>толжо</u> .	Tell Sasha that he should come home at seven o'clock.
Күсотышко кайышетла, н'имогай начар шонымаш ушышкет <u>ынже тол</u> .	When you go to the sacred grove, no bad thoughts should come to your mind.
Ўдырамаш ден пөръен төр праван <u>лийышт</u> .	May women and men have equal rights.
Пеленышт н'имат <u>ынышт кондо</u> : мемнан чыла уло.	They shouldn't bring anything along, we've got everything.

Words and word usage

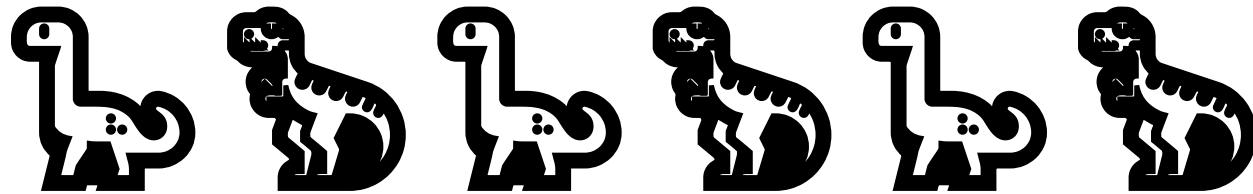
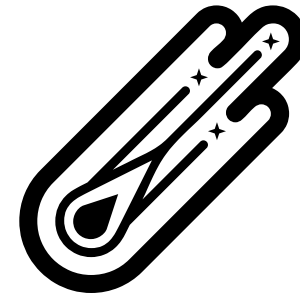
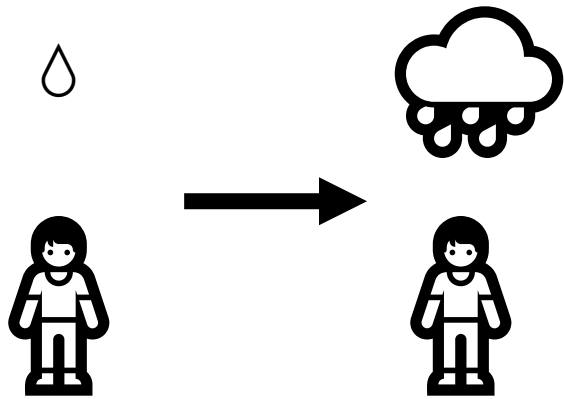
1. үмыр ‘life, lifetime’, курым ‘century’

кужу үмыран	long-lived
20-шо курым	20 th century

үмыр мучко ~ курым мучко	one's whole life
үмыреш ~ курымеш	forever, for good
үмырешлан ~ курымешлан	forever, for good
үмыраш ~ курымаш	eternal
үмыр-үмыреш ~ курым-курымеш	for all eternity
Үмыреш ом мондо. ~ Курымеш ом мондо.	I will never forget this.

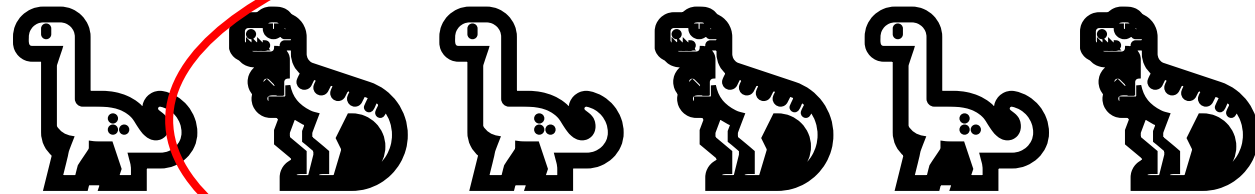
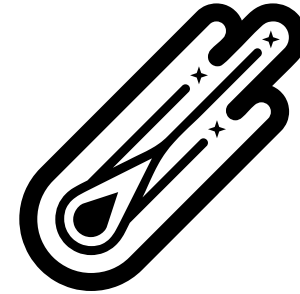
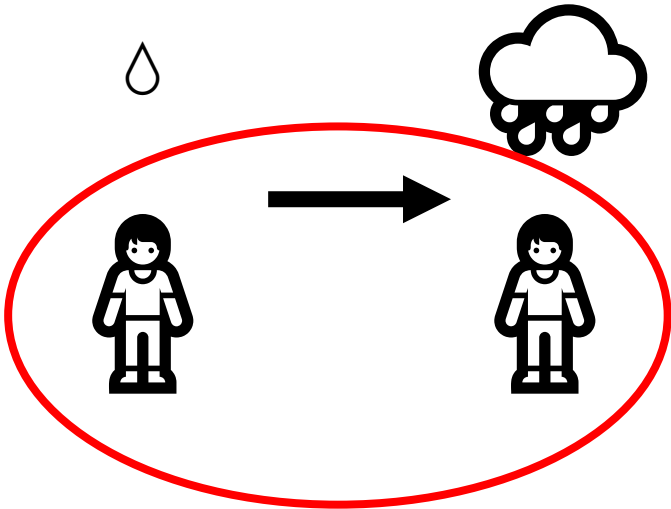
2. Auxiliary constructions

a) пыташ (-ем) 'to end'

2. Auxiliary constructions

a) пыташ (-ем) 'to end'

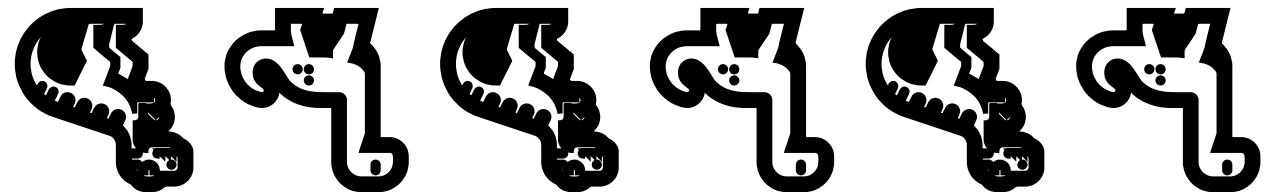
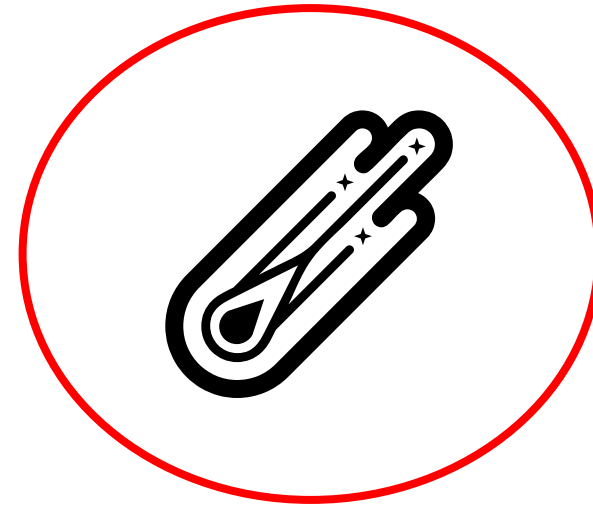
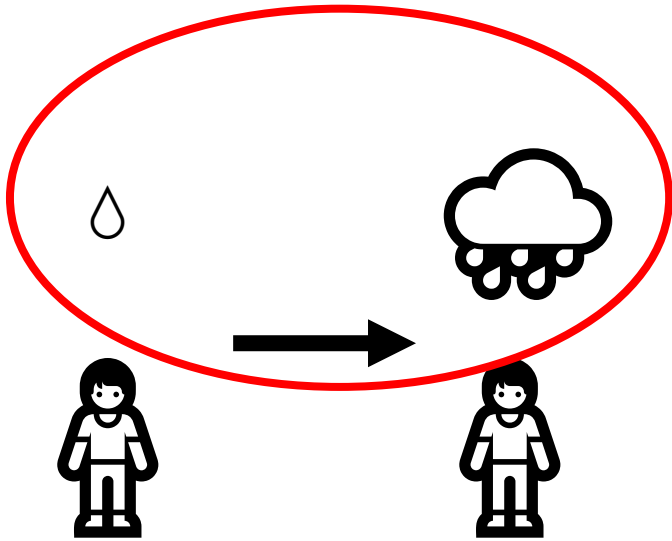
2. Auxiliary constructions

a) **пыташ (-ем) 'to end'**

Йүр йүрмө годым ме паркыште лийынна, сандене <u>нөрен</u> пытышна.	We were in the park when it rained, so we got soaked.
Ола 16-шо курымышто пүтын'ек <u>йүлен</u> пытен.	The city burned to the ground in the 16 th century.
Кенета йынгыр йүк шергылте, студент-влак <u>шаланен</u> пытышт.	Suddenly the sound of a bell rang out, the students all dispersed.
Нуно чылан <u>толын</u> пытышт.	They all came.

2. Auxiliary constructions

b) пытараш (-ем) 'to finish, to complete'

2. Auxiliary constructions

b) пытараш (-ем) 'to finish, to complete'

Пашатым кунам <u>ыштен пытарет?</u>	When will you be done with work?
Кас марте нуно делянкым <u>солен пытареныт.</u>	By evening, they have mowed the whole plot.
Мурызо мурыжым <u>мурен пытарыш.</u>	The singer finished singing the song.
Вашке нуно чыла <u>поген пытарышт</u> , машинаш пыштышт да тарванен кайышт.	They quickly gathered everything, put it all in the car, and left.

3. шуко, ятыр 'much, many'

шуко жап ~ ятыр жап	much time
шуко пушенге ~ ятыр пушенге	many trees

3. шуко, ятыр 'much, many'

corpus.mari-language.com

(47,829)

- шуко .
- шуко ,
- шуко гана
- шуко жап
- шуко ий
- шуко уло
- шуко түрлө
- шуко вере
- шуко енг
- Шуко жап
- шуко лийын
- шуко огыл
- шуко моло
- шуко жапым
- шуко калык
- шуко күлеш

(23,950)

- ятыр жап
- ятыр ий
- ятыр гана
- Ятыр жап
- ятыр .
- Ятыр ий
- ятыр уло
- ятыр моло
- ятыр у
- ятыр вере
- ятыр ,
- ятыр марий
- ятыр енг
- ятыр сай
- ятыр лийын
- ятыр түжем
- ятыр е%

4. первый, икымше 'first'

Сергей Чавайн – первый классик.

Sergey Chavayn is the first classic.

Text

Университетыште

Айста таче университетыш пурен лектына да студент-влакын илышыштым ончалына. Кузе нуно тунемыт, мом шымлат, яра жапыштым кузе эртарат?

Занятий тўналмешке, эше икмыняр минут кодын. Йырваш йўк-йўан шокта. Студент-влак икте-весеыштым саламлат, кутырат, воштылыт... Кенета йынгыр йўк шергылте, студент-влак шаланен пытышт. Меат нунын почеш ик пўлемыш пурышна да яра верым нална.

Тыште марий йылме историй дене семинар. Студент-влак марий йылмым шымлыме нерген канашат. Марий йылмым эше 16-шо курымыштак шымлаш тўналыныт улмаш. Озан архиепископ Гурий марий алфавитымат ышташ тўчен, но тўналме пашаже шуктыдеак кодын. 1775-ше ийыште Санкт-Петербургышто первый марий грамматике савыкталт лектын. Марий кундемыш чўчкыдын вес эллесе шанчызе-влак толын коштыныт. Нуно шуко йомакым, калыкмутым, туштым, мурым погеныт да йылмым тергеныт.

Марий шанчызе кокла гыч поснак В. Васильевым палемдыман. Ёмыржў мучко тудо марий йылмым вияндаш да йылме гоч марий калыкын калыкле шижмашыжым помыжалтараш тыршен. Шочмо йылмым кўкшын аклен, тудын ончыкылыкшо верч колянен, В. Васильев тыге каласен:

Йылме манме мо лиеш?
Йылме дене мом ыштат?
Ен йылмыште чон коеш,
Шонымыжат, йўлажат.
Калык илаш шона гын,
Ойжат лийже, йўлажат.
Тўня койышан лийнеже гын.
Ынже пыте йылмыжат.

Шочмо калыкым у илыш йогыныш ушаш, тудын лўмнержым нўлташ В. Васильев уло вийжым пыштен. Кызыт кумдан палыме марий шанчызын лўмжым Йылмым, литературым да историйым шымлыше марий институт да Йошкар-Оласе ик урем нумалыт.

Семинар пытымеке, ме студент-влак дене эше ятыр жап марий йылмын пўрымашыж нерген, студент-влакын тунеммышт да канымышт нерген кутырышна. Пытартышлан нуно мемнам марий фольклор ансамблын репетицийышкыже ўжыч.

Калыкмут

Мутын күчыкшө сай, кандыран кужужо сай.

Могай ушет, тугай йылмет.

Exercises

14.

www.youtube.com/watch?v=5lhEq4VUAnM

Марий йылмым тунемнет? Тидым н'имогай нелылык деч посна ышташ лиеш, кумыл гына лийже. Вена оласе университетын пашаенже-влак марий интернет порталым починыт. Тиде проектым тусо финн-угор пöлкан специалистше-влак, Тимоти Ризе ден Джереми Бредли, илышыш пуртеныт. Шке жапыштыже нуно Йошкар-Олашке марий йылме курсыш тунемаш толыныт. Кызыт ынде йот элыште илыше да марий йылмым тунемаш кумылан студент-влаклан «Онай марий йылме» лüман электрон учебникым ямдылат. Негызлан Эмма Якимова ден Галина Крылован кок ужаш гыч шогышо «**Марийский язык для всех*» книгажым налыныт. Кызыт тудым оригиналын авторжо-влак дене пырля англичан йылмыш кусарат. Ямдылыме семын материалым интернет порталыш луктыт. Кызытсе жаплан тиде учебникын 300 лаштыкше ямде. Тудым шке компьютерышкат возен налаш лиеш. Тунемме пособий пелен аудио-материалат уло. Шушаш ийыште интернетыш тиде учебниклан күлеш текст-влакым верандаш шонат. А проект почеш, чыла пашам пытарымеке, электрон книгаг савыктен лукнешт. Тыгай проектлан оксам Австрийысе шанче фонд ойырен. Марий йылме дене электрон учебникым интернетыште кушто муаш лиеш, тиде сайтын адресшым те экраныште ужыда.

* Russian 'Mari for Everybody'